

ram liberorum educandorum gerant. Istius generis tutores, eorum curæ commissi, pupilli vocantur.

Cùm igitur tutores subintrent in vestigia parentum, consequitur, quòd & pupilli tutoribus debita teneantur exhibere officia. Tutores porro in jura parentum succedunt; illud si excipias, quòd alienare bona cum damno pupilli nequeant, teneanturque ad damnum suâ culpâ datum resarciendum; administratores enim, non domini sunt bonorum istorum.

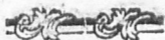
CAPUT IV.

De societate herili.

§. I.

Societatis herilis notio & origo.

Solâ adrentâ naturâ homines universos (subordinationem liberorum ad parentes si exceperis) esse æquales sæpe monuimus. Confectarium est, quod & societas herilis, ejusdemque jura & officia proficiscantur immediatius ex pacto tacito vel expresso. Igitur herile imperium, famulorum & ancillarum obsequium, omnis demum ratio servitutis ex tali fonte dimanant.

In societate humana alter alterius sæpe sæpius indiget auxilio, ut sibi de rebus ad conservationem, suique statûs perfectionem utilibus atque necessariis valeat providere; quin tamen jure gaudeat *perfecto* auxilium istud exigendi, aut quin ex parte alterâ sit obligatio *perfecta* idipsum præstandi.

Conveniens itaque fuit atque necessarium, ut intervenientibus pactis jura illa imperfecta & imperfectæ obligationes transfirent ad perfecta, & perfecta proinde generarent officia mutua, ut sic hominum indigentia debita ratione sublevarentur. Indiget profectò unus alterius operâ, quæ utique æstimabilis est pretio; indiget alius alterius pecuniâ, victu &c.; quæ tamen acquirere nequit sine elocatione suæ operæ: ut ergo parti utrique provisum sit debitè, societas initur herilis, vi cujus herus pretium, famulus operam ex inito pacto præstare tenetur jure & obligatione perfectâ: atque hæc est genuina societatis herilis notio; quæ libertatem quidem naturalem quodammodo restringit, non tamen adimit. — Sanè, genus illud servitutis, vi cujus homines naturâ nobis æquales sine prævio delicto commensurato, contra voluntatem suam protestate aut potius vi despoticâ efficiuntur mancipia, à vero juris naturæ spiritu alienissimum est, ac libertati naturali omnino repugnans.

Dividunt nihilominus authores servitutem in *ultroneam*, quæ initur omnino spontaneè; & in *coactam*, quæ occasione belli, aut diræ necessitatis suscepta est: item in *perpetuam*, & *intemporariam*: Denique in *limitatam* quoad operas duntaxat aliquas præstandas, & in *illimitatam*, vi cujus operæ omnes & perpetuo exhibendæ sunt, quam & servitutem strictam & *obnoxiam* vocant. — Nullam tamen admittimus servitutem originariam, vi cujus partus hominis esset fructus rei.

§. II.

De officiis herorum & famulorum.

Cùm officia isthæc immediatè diffluent ex pacto liberè utrimque constituto, consequens est, quòd & tota eorum mensura à natura & qualitate pacti istius determinetur.

Generatim loquendo herus & hera famulis & ancillis sive quoad victum, sive quoad vestitum, sive quoad mercedem ea omnia fideliter impendere tenentur, circa quæ mutua constabilita fuit conventio. — Quoniam porro famuli & ancillæ homines sunt, ejusdem humanæ naturæ participes; hinc ab heris humano quoque modo tractandi, non autem durâ servitute premendi sunt: iis porro, tanquam domûs & familiæ sociis, specialis favor impendendus & amor. — Quàm exigua & frigida quæso! eorum est

charitas dominorum & dominarum, qui famulos & famulas in fideli domûs servitio in morbum incidentes foras statim pellunt, atque in miserrimum sæpe statim conjiciunt!— Tenentur insuper vel maximè heri & heræ conservare & promovere bonum animæ creditorum sibi servorum & ancillarum: diligentissimè invigilandum, ut à noxiis retrahantur occasionibus & societatibus, utque debitam nanciscantur instructionem in iis, quæ ad æternam necessaria sunt felicitatem; atque ut religionis officia debite expleant.

Denique servi & ancillæ inobedientes, refractarii, quique suis respectivè officiis defuncti, competentibus mediis corrigendi sunt & compellendi, ut contractis ex omni parte satisfaciant obligationibus. Fugitivos etiam licet persequi, & contra eos, qui cum meo damno famulum fortè corruerunt & à me avocaverunt, passi damni exigere reparationem. Et quia è contra læsio, quam superior infert inferiori, *gravamen* nuncupatur; hinc etiam servus jure gaudet exigendi à domino, ut *gravamen* tollat è medio; quo non sublato & intolerabili facto, servus domo excedere potest.

Generalia famulorum & ancillarum officia figuntur in eo, quòd fideliter & exactè singulas exhibeant operas, ad quas se se in vim initi pacti tacitè vel expressè obligarunt. Hæc autem obligatio, utpote perfecto im-

mediate juri correspondens, est perfecta : unde si fuerit læsa, damnùmque illatum domino, subintrat obligatio causatum reparandi damnum. Speciatim adhuc obligantur domestici, servi & ancillæ patribus ac matribus familias præstare obedientiam, quæ tamen uti in aliis, ita & his nunquam extenditur ad ponendas omittendasve actiones illicitas. Tenentur insuper, causâ competente in contrarium non interveniente, ante tempus in pacto definitum, famulatum non deserere; & quemadmodum incumbit dominis regere servos cum discretione & humanitate, ita & servorum est, cum reverentia & amore suis obviandi præpositis. — Monet etiam Apostolus in sua epistola ad Titum Cap. II. 9. 10. ut hortetur, “ Servos
“ dominis suis subditos esse, in omnibus
“ placentes non contradicentes, non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes; ut doctrinam salvatoris nostri Dei ornent in omnibus. ” Subditi etiam esse debent ex jure naturæ atque fideles quicunque famulantes non solum propter iram, id est, propter infligendas suis ab heris in defectu commisso pœnas; sed vel maximè propter conscientiam, actiones nempe suas à rectis interni fori conscientia legibus dimittendo.

Conficitur è principiis hucusque stabilitis, quòd societas herilis sit *inequalis*; comperit namque dominis imperium servorum actio-

nes determinandi. Insuper societas ista *particia* est, adeoque ad status pertinet *adventitios*.

Circa *finem* societatis hujus *Cl. Zallinger* statuit sequentia: “ Finis hujus societatis est
 “ utilitas & commodum heri; etsi enim ser-
 “ vi quoque ac famuli alimenta vel merce-
 “ dem obtineant; tamen ipsa societas ac
 “ operæ servarum eum finem non habent;
 “ éstque id inter imperium herile in familia,
 “ & imperium Principis in civitate memo-
 “ rabile & gravissimi momenti discrimen:
 “ Herus præcepta servis dat in suum ac fa-
 “ miliae commodum; imperans civiles leges
 “ fert communitati in bonum communitatis,
 “ id est, in commodum eorum, quibus im-
 “ perat. Alius ergo patrifamilias ac heri,
 “ alius imperanti propositus est finis: offi-
 “ cium principis est, non suum, sed subdi-
 “ torum jura atque utilitates tueri ac pro-
 “ vehere; officium heri non est, ut in alio-
 “ rum commodum agat; si quid facit quâ
 “ maritus & quâ parens, id in suum agere
 “ commodum censetur: similiter uxor ac
 “ liberi suum commodum spectant, quod à
 “ re mariti, aut parentum commodis sejun-
 “ gi non potest. At omnia, quæ à servis
 “ præstanda sunt, non ipsorum commodis
 “ sed heri, patrifamilias, uxoris & libero-
 “ rum cedunt „ *Lib. II. Jur. nat. social. Cap.*
 “ *IV. §. CXC.*